

ETT "OCH" BETYDER SÅ MYCKET

MAUD EDUARDS

"Vi gör helt enkelt ingen skillnad på kön", var Försvarsmaktens svar till de kvinnliga soldater som tröttnat på att uniformerna inte ger plats för bröstet.¹ Kvinnor och män ska behandlas lika. Varje avvikelse väcker kritik. Som när flickorna på fritids i gotländska Hemse fick semlor till mellanmål på internationella kvinnodagen medan pojkarna serverades hård macka. Nej, semlor till alla – eller inte till någon, det är den svenska modellen för jämställdhet mellan könen.

Under min raljerande ton ligger allvar. Att ge flickor en förmån på 8 mars har karaktär av uppvaktning, som när ryska män firar dagen med att ge kvinnor blommor i cellofan. Mer oroande är reaktionerna, alla upprörda röster, även från jämställdhetsarbetare, att så här kan man inte göra. Varför inte? Vad står den för, indignationen och ilskan? Likabehandling av kvinnor och män tycks vara lag, inga undantag medges, inte ens på internationella kvinnodagen. Utifrån en sådan rättvis princip fick flickorna en orättfärdig fördel. Under kokar en rädsla för att pojkar – blivande män – ska behöva betala för jämställdhet, tvingas avstå från privilegier. Debatten har sipprat ner till en ovärdig, infantil nivå, som handlar allt mindre om politik. För om det är som Försvarsmakten skriver, att "alla har något att vinna på jämställdhet – ingen något att förlora"², då är vi bortom allt tal om maktrelationer, intressekonflikter och politiska förhandlingar. I vilket könspolitiskt ingenmansland befinner vi oss då?

Den svenska regeringens mål för jämställdhetspolitiken är "att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv". Det är lätt att tycka att detta är en utmärkt målsättning. Och inte kan man säga emot Rikspolisstyrelsens lite pompösa formulering, att "kvinnor och män har lika värde". Omsatt i mer konkret handling hävdar samma myndighet att de "tror på att ha både kvinnor och män i ledande positioner". Försvarsmakten

uttrycker en liknande förhoppning, att "både kvinnor *och* män ger bättre resultat". I Försvarsmaktens jämställdhetsplan för 2009-2011 sägs också att "arbetsförhållanden skall lämpa sig för *såväl* kvinnor *som* män". Förbandschefen ska också ansvara för utbildning i jämställdhet "för att ge ökad medvetenhet om de normer, attityder och värderingar som finns om kvinnor *och* män och

Kvinnor och män, bara dessa kategorier, inga andra. De skrivs ihop på ett självklart och naturligt sätt.

hur dessa begränsar oss".³ Premisser, offentliga mål och handlingsplaner, alla bygger de på samma tanke: "kvinnor *och* män".

Vad betyder detta "och", som jag kursiverat i alla citaten? Det utgår ifrån att "jämställdhet är förbehål-

let förhållandet mellan könen".⁴ Kvinnor och män, bara dessa kategorier, inga andra. De skrivs ihop på ett självklart och naturligt sätt. Samtidigt förblir de åtskilda av detta "och". Kvinnor och män binds ihop – och hålls isär.

De ställs mot varandra, men inte i en maktrelation. De bara ÄR, står där med sitt "och" som hinder för ett politiskt överskridande. Kvinnor och män som givna kategorier, ensartade och essentialiserade. Balans och harmoni. Här ges ingen plats för kön som social konstruktion, ingen oro för att språket binder oss i könskodade förenklingar.

Ett "och" kan inte betyda makt. Inte könsmakt, inte heller andra makthierarkier, som klass, ras och sexualitet. Kvinnor betraktas som en grupp, män en annan. Att jämställdhetspolitiken är inriktad mot vita, välavlönade och heterosexuella par blir tydligt i rut-avdraget. Svensk kvinna i karriären avlastas vardagssysslor genom att få tjänster gjorda i hemmet av lågavlönad, "brun" kvinna. Mannen slipper "hjälpa till" och får tillgång till en mer harmonisk hustru. Rut städar åt deras relation. Invandrade, ojämsställda Rut betalar för ökad jämställdhet mellan svenska kvinnor och män.⁵

Det ligger ännu en ironi i jämställdhetspolitiken. Den har skapats för att endast handla om en avgränsad relation, den mellan kvinnor och män, utan koppling till klass.⁶ Samtidigt är målet numera att den ska "mainstreamas", bli en aktiv del av all annan politik. Först skärs den av från sitt maktpolitiska sammanhang. Sen kräver man att den på ett smidigt sätt ska flyta in i, och påverka, övrig svensk politik. Men hur ska det gå till? Vad ska integreras? Ett avpolitiserat och maktbefriat "och"?

Nu har jag själv skrivit kvinnor och män ett antal gånger. Hur kan man tala om kvinnor och män så att relationen andas politik, motsättningar och fördelningsproblem? Kvinnor som män, män som kvinnor, kvinnor utan män, kvinnor istället för män, fler kvinnor än män, vi kvinnor, andra män,

specifika kvinnor, vissa män, fattiga kvinnor, våldsutsatta kvinnor, överordnade män, synliga kvinnor, tysta män. Inga rutavdrag. Semlor till dem som behöver.

Noter

- 1 *Insats & Försvaret* 2008:2, s. 32f.
- 2 Försvarsmaktens jämställdhetsarbete, www.mil.se/article.php?c=art&i=10159&do=print (2004-04-23).
- 3 För citaten från Rikspolisstyrelsen, se kommande avhandling i statsvetenskap, Stockholms universitet, av Linda Ekström: *Jämställdhet – för männens, arbetarklassens eller effektivitetens skull?* (2012, prel. rubrik). För citaten från Försvarsmakten, se Maud Eduards "Vad har ett badlakan med säkerhetspolitik att göra?", *Politik och kritik – en feministisk guide till statsvetenskap*, Lenita Freidenvall och Maria Jansson (red.), Studentlitteratur 2011.
- 4 Försvarsmaktens jämställdhetsplan 2009-2011, s. 5.
- 5 Jfr Karolina Peterson "Rut, legitim ojämlikhet – Analys av rutavdragets identitetskonstruktioner", uppsats i statsvetenskap nivå III, Stockholms universitet, 2011.
- 6 Se Katharina Tollins avhandling i statsvetenskap *Sida vid sida – en studie av jämställdhetspolitikens genealogi 1976-2006*, Atlas 2011.

Maud Eduards är professor emerita i statsvetenskap.

E-post: maud.eduards@statsvet.su.se

